

magnum tentationum assultus castitas patitur idcirco quia superbia de corde non expellitur. Si igitur de castitate vis esse securus, esto in humilitate fundatus. Denique diabolus quia per virtutem castitatis nos Deo placere considerat, etsi eam auferre non prævalet, tamen hanc inquietare non cessat. Hinc est quod vigilantibus nobis turpes cogitationes, si potest, immittit, dormientibus vero ad illusionem nostram diversarum specierum formas assumit. Tarta est ejus nequitia, tanta vilidia, ut non attendat quid de se faciat, quam vilium rerum formas accipiat, tantum ut nos illiciat, ut nos decipiat. At nos seu vigilantes seu dormientes, Domini existentes, et [ad] Deum tendentes, turpes cogitationes bonis objectis cogitationibus, repellamus, et nocturnas illusiones signo sanctæ crucis muniti, nullatenus timeamus.

Bonum est etiam ei qui castitatem custodire desiderat, ut in cibo et potu sobrietatem teneat, et orationi frequenter insistat. Postquam enim diabolus naturalis concupiscentiæ ignem ciborum adjectione paululum ardere conspiciit, continuo in semetipso spiritum nequitiae colligit, et ad accendendum concupiscentiæ ignem toto conatu flatum

A tentationis emittit. Et ideo bonum est, ut ignis concupiscentiæ aqua parcimoniæ exstinguatur, et diaboli flatus orationis spiritu repellatur. Multa sunt quæ ad conservandam castitatem plurimum juvant, sed hæc tibi, frater charissime, dicta sufficiant.

Si autem de professione communionis et obedientiæ adhuc vellem disserere, jam epistola modum excederet, et prolixior sermo lectori fastidium gigneret. Hoc tamen breviter dico, hoc scire te volo; quia quicumque post communionis professicræm, aut equum, aut vestimentum, aut quod minus est, obolum, in sua proprietate retinet, nullam cum Deo partem, nullam cum sanctis ejus communionem, nisi digne pœnituerit, habere valet. Similiter qui post promissam obedientiam prælati sui imperio contumaci superbia renuit obedire, nullatenus Jesu Christi, qui factus est obediens usque ad mortem, coheres potest existere. Et ideo bonum est ut nullam penitus habeamus proprietatem, nec sanctorum perdamus amabilem societatem, et obedientiam cum Domino Jesu Christo usque ad mortem teneamus, ut post mortem obedientiæ fructum ab eodem Domino recipere valeamus. Vale, et ora pro me.

ANNO DOMINI MCLXXV...

GODEFRIDUS S. VICTORIS.

NOTITIÆ ET FRAGMENTA.

Godefridus Sancti Victoris Parisiensis superior, C natione Gallus, sacrarum litterarum in Academia Parisiensi magister, sanctioris vitæ et secretioris recessus desiderio ductus, ante annum 1170 sub abbate Ervisio inter alumnos Sancti Victoris admittitur. Non multo post, anno nimirum 1174, sub Gualtero priore, conversionem ejus et alteram ex novo instituto professo conversationem, multi sæculo addicti ejusque æquales ac suppres sugillarunt, cavillantes hominem multis utilem, literatura insignem, conversatione honestum, ad inertem et otiosam transiisse vitam. Horum nugacibus dictis satisfacere, et os obloquentium obstruere contendens, scripsit egregios tres libros *De microcosmo*, habita ratione hominis rationalis, animæ præsiidiis insigniti, in quorum prologo instituti sui copiosam rationem reddit. Hoc opus ms. in bibliotheca Sancti Victoris, littera II, 14, fol. 1 ad folium 107. Inscrubitur rubris litteris, *Microcosmus Godefridi canonici Sancti Victoris Parisiensis*. Incipit prologus: *Arbitratus sum tam mihi quam cunctis hujus libelli lectoribus expedibile fere, si causam hujus operis in fronte eiusdem prænotavero*, etc. Primus liber incipit:

Mundi nomine plerumque hominem appellari tam philosophus quam theologus testatur, etc. Prosequitur autem opus istud tripartitum secundum dotes animæ vel naturalis, ut artes et scientiæ: vel lethalis, ut vitia quæ ei edomanda adveniunt; vel spiritualis, ut virtutes quæ in dies illi sunt comparandæ, beneficio charitatis earum principis. Occupatur autem labor ipsius in discussione operis sex dierum creati orbis, sub quorum tribus primis diebus artes mechanicas et naturales dilucide exponit, sicque libro primo finem imponit. In eodem ms. codice, fol. 107: *Ejusdem Godefridi Sermones numero XIV, de diversis argumentis*, quorum primus de Adventu incipit: *Aspiciens a longe ecce video potentiam Dei venientem, et nebulam totam terram tegentem. Hæc vox prima fratres charissimi, primæ lectioni primi nocturni officii hujus divi responsaria est. Idem Microcosmus Godefridi libris tribus*, ms. in eadem bibliotheca, littera NNN. 19, fol. 1, et ejusdem *Sermones XIV de variis argumentis*, ibidem fol. 104, quorum primus: *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis*, etc. *Nobilis aquila sublimius evolaverat et in excelsi montis vertice considerat*, etc.

Unde vel alii a superioribus sermones sunt, vel alio ordine, quod excutere mihi per otium non licuit. Aliud præterea opus contexit, Stephano tunc sanctæ Genovesæ Parisiensis abbati nuncupatum, cui titulus est : *Fons philosophiæ*, quatuor libris distinctum, rhythmis quibusdam, et in unam eandemque syllabam ultimam quaterne convenientibus ac desinentibus, versibus hoc sæculo usitatissimis, quibus veram esse philosophiam illam docet quæ non speculationi, nec argumentorum ac rationum velitationi incumbit, sed quæ vitis evellendis inserendisque virtutibus occupatur. Opus ms. in eadem bibliotheca S. Victoris Parisiensis, littera II, 15, cujus hæc inscriptio rubris litteris : *Liber dictus : Fons philosophiæ, libris iv, metricis. Epistola Godefridi ad Stephanum abbatem Sanctæ Genovesæ de Monte,* quæ et ipsa prologus sequentis operis est. Domino Stephano Montis Sanctæ Genovesæ abbati, viro totius virtutis et scientiæ gratiis insigni, G. quidam pauper Christi, suam bonum. Calicem plenum misto vestræ destinavi, Pater, eruditionis examinandum iudicio, etc., fol. 145. Tum rubris characteribus, *Fons philosophiæ*. Incipit :

*Noctis erat terminus, et soporis mei,
Et fugabat tenebras nuntius diei :
Exsperscor nescium adfuturæ rei,
Sacris ductus monitis et instinctu Dei, etc.*

Mox Trivium, ut vocant, ingreditur, cujus partes, id est grammaticam, dialecticam et rhetoricam, in modum trium fluminum, inducit, quorum primum :

*... Spargitur campo latiore
Et per plana labitur viâ rectiore ;
Hoc virgulta tenera suo creat rore,
Hoc fecundat alia vena plenior.*

Secundum :

*... Transiens loca latebrosa,
Rupes, lucos, invia frangit scrupulosa :
Hujus via strictior et anfractuosa,
Hujus aqua fortior et impetuosa.*

Tertium :

*... Lascivens per amœna prati,
Vernal flore vario sinus picturati :
Hujus fluctus cæteris longius vagati,
Primum tardi, postea currunt concitati.*

Post laudatos antiquitatis magistros, artes liberales et mechanicas viluisse dolet ; mox recentiores sectas et scholiarchas inducit. Sic de Nominalistis et Realistis loquitur :

*Addunt his se socios quidam nominales,
Nomine, non numine, talium sodales.
Alii vicinius adsunt, quos reales
Ipsa nuncupavit res, quod sint tales.
Nam si pro realibus variis errorum,
Poterat realium dici nomen horum,
Tamen excusabilis error est eorum,
Menti contradicere nos est insanorum.
Nam quæ mens vel cogitet nomen esse genus ?
Solutus hoc crediderit mentis alienus,
Cum si tot generibus rerum mundus plenus ;
Cujus genus nomen est, semper sit egenus.
Cæterum, realium sunt quamplures sectæ,
Quas reales dixeris a reatu recte ;*

(1) Id est monte S. Genovesæ.

*Quia veri tramitem non eunt directæ,
Nec fluente gratiæ hauriunt perfecte.*

De Gilberto Porretano et ejus discipulis :

*Ex his quidam temperant Porri condimenta,
Quorum genus creditur geminis contenta,
Decem rerum triplicant hi prædicamenta,
Evertuntur veterum per hoc fundamenta.*

De discipulis Roberti de Meloduno :

*Hærent saxi vertice (1) turbæ Robertinæ,
Saxæ duritiæ vel adamantinæ,
Quos nec rigat pluvia neque ros doctrinæ :
Velant aranis aditum scopulorum minæ.
Ipsi falsum litigant nihil sequi vere ;
Quamvis tamen ipsimet post hos abiere
Qui de solo nomine fingunt mille ferè :
Igitur pro nihilo licet hoc censere.*

De magistro Joanne de Parvo-Ponte et ejus discipulis, seu Parvipontanis :

*Quidam pontem manibus suis extruxerunt,
Et per aquas facilem transitum fecerunt,
In quo sibi singuli domos statuerunt,
Unde pontis incolæ nomen acceperunt.
Decens est materia, decens est figura,
Cubicorum lapidum subest quadratura,
Stat columnis æneis solida structura,
Nullis motionibus unquam ruitura.
Pavimentis desuper opus est positum,
Aureis, argenteis, signis insignitum,
Editis lateribus undique munitum,
Ne ruinam timeat vulgus imperitum.
Sed et habet exedras per quas speculantur,
Et latentem fluminis fundum perscrutantur ;
Alii natatibus quoque delectantur,
Et æstivis solibus usti recreantur.
Venerandus sedet hic ordo seniorum,
Et doctrinæ gratia præminens et morum :
Simplices erudiunt turbas populorum ;
O beatus populus talium rectorum !*

Ad calcem operis, fol. 221 : Præconium metricum divi Augustini, quod ita incipit : *Augustini gloriæ meritis præclaræ, laudes quantum dabitur, rhythmo cumulare, etc., cum cantico quodam B. Mariæ Virginis et planctu ab eodem notis musicis illustrato.* At ad frontem hujus codicis exstant ejusdem Godefridi Sermones numero XIX, qui incipiunt ut supra littera II, 14, et solo numero differunt, cum sint novemdecim. Horum primus : *Aspiciens a longe, ecce video, etc. Hæc vox prima fratres charissimi, etc.*

Illa autem persequitur historiographus ms. Sancti Victoris Parisiensis, pag. 102 *Historiæ suæ* : « Habentur etiam de eo alia opuscula rhythmicis iisdem versibus edita, et quidem *Canticum ad Deiparam Virginem, Planctus beatæ Mariæ Virginis, et Præconium de sancto Augustino episcopo et unius de Ecclesiæ doctore.* Itemque : *Sermones triginta et unus in variis anni solemnitatibus apud nos habiti ;* quæ omnia mss. servat bibliotheca nostra. In archivis Ecclesiæ nostræ anno 1194, Godefridus sacrista cum Roberto abbate, Anselmo priore et Guilhelmo subpriore subscriptus legitur, nec alius apud nos ejusdem nominis ea ætate reperitur : quo pateat eum officio subprioris cessisse anno 1186, ut in Annalibus nostris observavimus, et supremum diem clausisse post an-

num præfatum 1194, idque undecimo Kalendas Decembris, uti in Necrológio Victorino commendatur his verbis : *Obiit Godefridus sacerdos canonicus noster professus.* Hæc nos ferme verbotenus ex ms.

A Historia abbatiae regalis Sancti Victoris Parisiensis, quam scripsit Joannes de Tolosa, ejusdem Ecclesiae canonicus.

ANNO DOMINI MCLXXIII

ADAMUS A S. VICTORE

NOTITIA

AB AUCTORE PERANTIQUO SCRIPTA.

(MARTEN. *Ampl. collect.* VI, 220) ;

Circa tempora excellentissimi doctoris magistri Hugonis de S. Victore floruit excellens et celebris doctor, magister Adam Ecclesiae ejusdem S. Victoris Parisiensis canonicus professus, natione Brito, conversatione humilis et gratus, doctrina et eruditione utilis et præclarus; adeo ut sine operibus ejus vix posset homo in prologis S. Hieronymi super bibliam pedem figere, vel expositionem rationabilem difficilium invenire. Ipsos enim tam super Vetus Testamentum, quam super Novum, ut sit rota in medio rotæ, licet multis et magnis obscuritatibus involutos, tam ex brevi et succincta mysteriorum multiplicum narratione, quam ex dictionum quasi insolitarum interpositione, de verbo ad verbum exposuit luculenter, ut patet diligenter intuenti librum suum, quem de hujusmodi expositione prologorum composuit, qui sic incipit : *Partibus expositis textus nova cura contingit, et fragiles humeros onus importabile frangit.* In quo etiam libro ipse facit multoties mentionem de quodam libro, quem ipse composuit, qui vocatur *Summa de vocabulis Bibliæ*, seu *Summa Britonis*, et de aliis operibus virtuosis. Illud etiam non immerito debet meritorie commendari, quod valde multas prosas fecit de benedicta Trinitate, de S. Spiritu, de gloriosa Virgine Maria, ad quam specialem devotionem noscitur habuisse; de apostolis et aliis pluribus sanctis, quæ succincte et clausulatim progredientes; venusto verborum matrimonio subtiliter decoratæ, sententiarum flosculis mirabiliter picturatæ, schematibus congruentissimo componuntur, in quibus et cum interserat prophetias et figuras, quæ in sensu quem pretendunt videbantur obscurissimæ, tamen sic eas adaptat ad suum propositum manifeste, ut magis videantur historiam texere, quam figuram. Quo tamen stante, cum eo quod in eis addit superfluum, nihil in eis invenies imminutum. Dicit ergo qui viderit præsens scriptum illud, quod dicit Scriptura: *Adam*

B exemplum meum ab adolescentia mea. Et bene debet esse exemplum religiosorum, quia dictum est de eo et de illis: *In funiculis Adam traham eos in vinculis charitatis.* Si autem quæras cum Scriptura, *Adam ubi es?* respondetur, quod sub ista tumba clavata, in terra unde formatus est Adam similiter est sepultus, qui dum vitam ageret in humanis tam excellenter et excellenter est locutus. Et quia scriptum est, reddet Dominus hominibus secundum actus suos et secundum opera Adæ, hinc est quod de operibus quæ per eum Spiritus sanctus edidit, aliqua censuimus hic scribenda, ut qui ea legerit, viderit et audierit, Deum laudet in sæcula benedictum et oret, quatenus spiraculum vitæ, quod inspiravit in faciem istius Adæ, ex visione suæ benedictissimæ essentiae cum sanctis et electis suis efficiat gloriosum.

EPITAPHIUM MAGISTRI ADÆ CANONICI SANCTI VICTORIS.

*Nominis et pœnæ primi patris hic situs hæres,
Terra fit, a terræ nomine nomen habens.
Ne mireris homo, quod Adam sub humo cinerescat,
Cui cognomen humus materiamque dedit.
In vita reliquis illuxit, quo duce, verum
Dicat Adam quam sit fallax opulentia rerum.
Quem fovit virtus, cui fovit gloria mundi,
Ecce sub externi cinerescit cespite fundi.*

ALIUD EPITAPHIUM QUOD IPSE DE SE COMPOSUIT.

(1) *Hæres peccati, natura filius iræ,
Exsiltique reus nascitur omnis homo.
Unde superbit homo? cujus conceptio culpa,
Nasci pœna, labor vita, necesse mori.
Vana salus hominis, vanus decor, omnia vana:
Inter vana nihil vanius est homine.
Dum magis alludit præsentis gloria vitæ,
Præterit, imo fugit; non fugit, imo perit.
Post hominem vermis, post vermen fit cinis, heu, heu!
Sic redit in cinerem gloria nostra simul.
Hic ego qui jaceo miser et miserabilis Adam,
Unam pro summo munere posco precem.
Peccavi, fateor, veniam peto, parce fatenti,
Parce Pater, fratres parce, parce Deus.*

(1) Hoc epitaphium æri incisum, quod olim in claustro S. Victoris Paris. legebatur, anno 1793 in fornace opificis jamjam projiciendum pretio redemit vir bonarum artium studiosissimus D. Petit Radel.

Propalam nuper ut monumentum pretiosissimum in ædibus bibliothecæ Mazarinæ collocatum est, xysto quem vocant Colbertino.